

J.T. Hooker, "ARION AND THE DOLPHIN", *G+R* 36.2 (1989) 141-6

Μετάφραση, διασκευή Γ. Ζωγράφου.

Η εξέλιξη της ιστορίας αντανακλά επικά πρότυπα. Στην αρχή έχουμε αναφορά σε κάτι αξιοθαύμαστο, ένας άνθρωπος πάνω στην πλάτη ενός δελφινιού· έπειτα η γρήγορη διήγηση οδηγεί στο ίδιο το αξιοθαύμαστο, που με ζωνχές λεπτομέρειες αναπτύσσεται σε τρεις κεντρικές σκηνές (το τραγούδι του Αρίωνα με την τελετουργική του ενδυμασία, το πήδημά του στη θάλασσα, την ίδια τη σωτηρία)· έπειτα ο επίλογος, η αντιπαράθεση ανάμεσα στον Αρίωνα και στους ναύτες· και το ανέκδοτο τελειώνει όπως άρχισε, με υπαινιγμό στον άνθρωπο πάνω στην πλάτη του δελφινιού – αυτή τη φορά με τη μορφή χάλκινου αγάλματος στο Ταίναρο. Η διήγηση περιέχει κάθε τι απαραίτητο, ώστε να γίνει κατανοητή, αλλά όλα τα περιττά στοιχεία έχουν αφαιρεθεί. Χωρία αμφιβολία είναι δοσμένη με επιτυχία, όμως το ερώτημα είναι γιατί ο Ηρόδοτος επέλεξε να τη διηγηθεί και μάλιστα με τον τρόπο που το κάνει;

Δόθηκαν διάφορες απαντήσεις, αλλά ακόμα και αν συγκεντρώσουμε όλα τα κίνητρα (ενν. που του αποδίδονται), δεν έχουμε λόγους απόλυτα ικανοποιητικούς για να αφηγηθεί την ιστορία την ίδια και για τον τρόπο που την εξιστορεί. Ούτε γίνονται αυτοί οι λόγοι εντελώς φανεροί από την ανάγνωση της ιστορίας του Αρίωνα μεμονωμένα. Αναδεικνύονται μόνον αν εμείς εξετάσουμε τις απόψεις του Ηροδότου γενικά, όσο μπορούμε να τα αντιληφθούμε από το υπόλοιπο του έργου του.

Αν χρειάζεται να ταυτίσω κάποια νήματα....βρίσκω τρία πολύ σχετικά με την έρευνά μας. Το πρώτο έχει να κάνει με του Ηροδότου τις ηθικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις, το δεύτερο και το τρίτο με τις πνευματικές του ενασχολήσεις.

Όποιος κι αν είναι ο λόγος, για τον οποίο ενσωμάτωσε την ιστορία του Αρίωνα, ο τρόπος που τη διαμορφώνει υπαγορεύεται από την πίστη του στην ηθική διακυβέρνηση του κόσμου. Αυτή η ηθική αρχή, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, μπορεί να διαμορφώνει τις ανθρώπινες ζωές με δύο τρόπους που αλληλοεμπλέκονται. Όχι μόνον εγγυάται ότι έτσι και έγινε ένα έγκλημα πρέπει να έρθει στο φως, αλλά και πετυχαίνει να εκπληρωθεί το πεπρωμένο ακόμα και σε μακρινό χρόνο και με απρόσμενο τρόπο. Δεν είναι κακό να υπογραμμισθεί αυτή η πλευρά της ιστορίας του Ηροδότου, όπου ο κύκλος, ευδιάκριτος σε όλες τις ανθρώπινες υποθέσεις, μπορεί να γίνει κατανοητός μόνον αν αναγνωρίσουμε τη συνέργεια μιας σκοτεινής μοίρας (τό

πεπρωμένον) και μιας σε όλα ανθρώπινης θεότητας διατεθειμένης π.χ. να φέρει τον Κροίσο στην κατάρρευση, αλλά γρήγορα να τον γλυτώσει από τη συμφορά του (1.86-7). Αλλά για να βρούμε γιατί ο Ηρόδοτος διηγήθηκε την ιστορία πρέπει να εξετάσουμε όχι τόσο τον ηθικολόγο, ο οποίος είδε στην ιστορία ένα προφανές νόημα και μάθημα, όσο το διορατικό παρατηρητή και αφηγητή, ο οποίος επέλεξε να την εξιστορήσει σε πρώτη θέση.

Η συνήθεια του Ηροδότου να παραθέτει λόγους έχει βέβαια την αρχή της στους ίωνες λογογράφους, όμως αυτός τηρεί τη δική του στάση απέναντι σε αυτού του είδους το υλικό. Στην περίπτωση του Αρίωνα δεν προσάρμοσε μόνο στο σκοπό του μια γενεαλογική και εθνογραφική διήγηση για τους Λυδούς, που ήδη υπήρχε, αλλά απομακρύνθηκε από όλη τη λογογραφική μέθοδο, όπως προκύπτει από την πρόθεση του έργου, που διατυπώνεται στο προοίμιο, να ερευνήσει δηλαδή τα αίτια του πολέμου Ελλήνων και Περσών. Αυτό τον οδήγησε να αναπροσανατολίσει κάποιο από το πρώιμο 'λογογραφικό' υλικό, όπως έκανε με το μέρος του λυδικού λόγου, που αφορά την άνοδο του Κροίσου στην εξουσία. Αυτό το πέτυχε με αναφορές στον ελληνικό κόσμο και στις σχέσεις του με το λυδικό. Έτσι με διάφορες ευκαιρίες συναντούμε τμήματα του λυδικού λόγου, όπου τοποθετεί πάνω τους ελληνικά στοιχεία [βλ. π.χ. 1.26-8 (κατάκτηση Ελλήνων της Ασίας), 1.29 (επίσκεψη Σόλωνα στις Σάρδεις)].

Ενώ λοιπόν ο Ηρόδοτος φαινομενικά ασχολείται με την ανατολική ιστορία, αρχίζει να σκιαγραφεί για τους αναγνώστες του κάποια σύγχρονα γεγονότα που αφορούσαν τις εξέχουσες πόλεις της Ελλάδος και, το πιο σημαντικό, εισάγει στοιχεία συγκριτικής χρονολόγησης. Το σχήμα του Ηροδότου απαιτούσε κάποια περιγραφή της Ελλάδας της αρχαϊκής εποχής. Χωρίς να πάει πίσω στον 6^ο αι. και να δείξει πώς συμπεριφέρονταν οι Έλληνες μεταξύ τους και προς το βάρβαρο, δεν μπορούσε να εξηγήσει τη συμπεριφορά τους στον Ξέρξη τον 5^ο αι. Για να δείξει με την απαιτούμενη σαφήνεια πώς οι ελληνικές πόλεις αναπτύχθηκαν απέναντι στην ανατολή εισάγει τη μέθοδο της συγκριτικής χρονολόγησης, που την αποκαλούμε αρχή του 'τούτον τόν χρόνον' (βλ. 1.29, όπου λέγεται ότι τις Σάρδεις επισκέφθηκαν σοφοί από την Ελλάδα οί τούτον τόν χρόνον έτύχανον έόντες και ανάμεσά τους και ο Σόλων). Στην περίπτωσή μας, ο Αρίων έπρεπε να δεθεί με ένα συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Σύμφωνα με την αρχή του 'τούτον τόν χρόνον', τοποθετήθηκε στην εποχή της τυραννίας του Περιάνδρου. Εξείχε ανάμεσα στους Έλληνες ως

άνθρωπος που είχε πιστωθεί με την επινόηση του διθυράμβου, ήταν ένας εύρετής στο ίδιο επίπεδο με σοφούς, νομοθέτες, ιδρυτές πόλεων. Όμως επισύροντας την προσοχή σ' αυτό το γεγονός και κάνοντάς το ουσιαστικό στοιχείο στην ιστορία ο Ηρόδοτος προσθέτει μια χαριτωμένη λεπτομέρεια στην επισκόπηση του ελληνικού πολιτισμού που επιβάλλει στο λυδικό λόγον.

Ο Ηρόδοτος έχει έναν ακόμα λόγο να διηγηθεί την ιστορία του Αρίωνα: ένα κίνητρο σε κάποιο βαθμό προσωπικό για τον ίδιο, αλλά εν μέρει κληρονομημένο από τους λογογράφους. Είναι το ενδιαφέρον του για 'θαύματα' και 'θαυμαστά', που φέρνει στην πρώτη γραμμή η ιστορία του Αρίωνα με τη χρήση της λέξης 'θῶμα' (1.23). Ο αναγνώστης δεν μπορεί να προχωρήσει χωρίς να συναντήσει εκφράσεις που καλύπτουν μια έννοια του αξιοθαύμαστου: *τέρας, αξιόλογος, αξιοπήγητος, επίσημος*, που καλύπτουν διάφορες αποχρώσεις του νοήματος. Η λέξη *θῶμα*, π.χ. κλιμακώνεται από αυτό που είναι απλά 'αξιοπρόσεκτο' ή 'παράξενο' στο 'εκπληκτικό' ή 'θαυμαστό' μέχρι το ξεκάθαρο 'θαυμαστό' ή το 'απίστευτο'.

Παρατηρώντας με προσοχή αυτό το λεξιλόγιο μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Ηρόδοτος θεωρεί τα στοιχεία του 'θαυμαστού' ή της 'έκπληξης' ως ουσιαστικό μέρος της δομής ενός λόγου.